

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій

Кафедра психології, політології та соціокультурних технологій

«До захисту допущено»

Завідувач кафедри

Костенко Андріана Миколаївна

_____ 20 ____ р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття освітнього ступеня «бакалавр»

зі спеціальності 231 «Соціальна робота»

освітньо-професійної програми «Соціальна робота»

на тему

"Соціальна інтеграція жінок ВПО Сумської громади з використанням тренінгової технології"

Здобувачки групи СР-01 Різник Катерина Олександрівни

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.

Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

(підпис)

(Ім'я та ПРІЗВИЩЕ здобувача (ки))

Керівник _____

(посада, науковий ступінь, вчене звання, Ім'я та ПРІЗВИЩЕ)

(підпис)

Суми – 2024

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота присвячена вивченню соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок у Сумській громаді з урахуванням їхнього особливого статусу та потреб. Основна увага зосереджена на застосуванні тренінгової технології як інструменту для сприяння їхній соціальній інтеграції у новому середовищі.

Дослідження базується на поєднанні кількісних та якісних методів дослідження, таких як опитування та спостереження, з метою отримання широкого розуміння проблем та потреб цільової аудиторії.

Основні завдання дослідження включають аналіз факторів, що впливають на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених жінок, ідентифікацію їхніх потреб та проблем, розробку та впровадження тренінгу спрямованих на підтримку та покращення їхнього становища.

Результати дослідження сприятимуть розумінню особливостей соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок та нададуть підставу для розробки ефективних стратегій та програм підтримки цієї категорії населення. Дана дипломна робота має значення для практичного впровадження програм підтримки внутрішньо переміщених жінок у Сумській громаді та може служити основою для подальших досліджень у цій сфері.

ABSTRACT

The thesis is devoted to the study of the social integration of internally displaced women in the Sumy community, taking into account their special status and needs. The main focus is on the application of training technology as a tool to promote their social integration in a new environment.

The research is based on a combination of quantitative and qualitative research methods, such as surveys and observations, in order to gain a broad understanding of the problems and needs of the target audience.

The main tasks of the research include the analysis of factors affecting the social integration of internally displaced women, the identification of their needs and problems, the development and implementation of training aimed at supporting and improving their situation.

The results of the study will contribute to the understanding of the features of the social integration of internally displaced women and will provide a basis for the development of effective strategies and programs to support this population category. This thesis is important for the practical implementation of support programs for internally displaced women in the Sumy community and can serve as a basis for further research in this area.

ЗМІСТ	ВСТУП.....	
.....	5
РОЗДІЛ I. Теоретичні аспекти соціальної інтеграції жінок ВПО.....		7
1.1. Поняття «соціальна інтеграція» в правовому та соціальному значенні....		7
1.2. Характеристика цільової групи та можливих ресурсів, які мають бути враховані під час роботи з цільовою групою.....		12
1.3. Аналіз результатів вітчизняних та закордонних досліджень на тему соціальної інтеграції ВПО жінок.....		17
РОЗДІЛ II. Практичні аспекти застосування тренінгової технології для соціальної інтеграції ВПО.....		24
2.1. Процес реалізації тренінгової технології для соціальної інтеграції жінок ВПО Сумської громади.....		24
2.2. Аналіз ефективності тренінгової технології з метою соціальної інтеграції жінок ВПО.....		34
ВИСНОВОК.....		38
РЕКОМЕНДАЦІЇ.....		40
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....		41

ВСТУП

Актуальність. Активізація міграційних процесів та актуалізація проблеми внутрішнього переміщення осіб спонукають територіальні громади до посилення уваги та здійснення дієвих кроків щодо соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб у нові громади. У Сумській громаді станом на 01.10.23 року на обліку перебувають 19147 внутрішньо переміщених осіб, із них 10 525 – жінки. Це на 30% більше, ніж раніше у 2022, згідно даних органів місцевого самоврядування. З цього витікає, що необхідно реалізовувати проекти для підвищення рівня соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб. У тісній співпраці влади, мешканців, ініціативних груп та громадських організацій заходи, спрямовані на посилення соціальної інтеграції ВПО жінок, сприяють мінімізації можливих конфліктних ситуацій, працевлаштуванню внутрішньо переміщених осіб, зміні стереотипного мислення місцевого населення, вирішенню адміністративних питань, пов'язаних з отриманням документів та інформуванням.

Проблема: Згідно даних органів місцевого самоврядування, кількість ВПО на Сумщині збільшилася. Серед зареєстрованих жінок спостерігається низький рівень соціальної інтеграції. Тобто особи, які не інтегровані в суспільство, втрачають соціальні зв'язки, змушені стикатися з економічними труднощами через втрату роботи, можуть підпадати під дискримінацію через стереотипне мислення місцевого населення, особливо якщо вони належать до вразливих груп, таких як жінки з дітьми.

Мета: Реалізувати та проаналізувати вплив тренінгової технології на соціальну інтеграцію жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади.

Завдання

- Здійснити аналітичний огляд нормативно-правових документів і визначити поняття соціальної інтеграції;
- Охарактеризувати жінок ВПО як цільову групу, виокремити вразливості та можливі ресурси, які мають бути враховано під час роботи з нею;
- Проаналізувати за науково-методичними джерелами тренінгову технологію, що може бути застосовано для покращання соціалізації жінок ВПО;
- Проаналізувати власну практику впливу тренінгової технології на соціальну інтеграцію жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади;

Об'єкт: послуга соціальної інтеграції для жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади.

Предмет: вплив тренінгової технології на якість послуги соціальної інтеграції жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади.

Експериментальна база дослідження: Жінки віком від 25 до 30 років, які мають дітей та зареєстровані в Сумській територіальній громаді, як ВПО.

РОЗДІЛ I. Теоретичні аспекти соціальної інтеграції жінок ВПО

1.1 Поняття «соціальна інтеграція» в правовому та соціальному значенні

Соціальна інтеграція є базовою комплексною соціальною послугою, що передбачає узгоджені дії фахівців з надання постійної або систематичної комплексної допомоги.

Послуги соціальної інтеграції для жінок ВПО в Україні можуть включати різноманітні підтримкові заходи для забезпечення їхньої інтеграції та включення в нове місце проживання. Ці послуги можуть включати такі аспекти:

Психологічна підтримка - надання консультацій та психологічної підтримки для допомоги ВПО у подоланні стресу, тривоги та інших психологічних труднощів, пов'язаних зі зміною місця проживання.

Соціальна підтримка - надання консультацій та допомоги з отриманням соціальних послуг, підтримки з працевлаштування та інших соціальних потреб. Освіта та професійна підготовка - надання можливостей для отримання освіти та професійної підготовки, щоб підвищити можливості зайнятості та соціальної інтеграції жінок ВПО.

Зазвичай такі послуги надаються за допомогою, місцевих соціальних служб, місцевих громадських організацій, міжнародних гуманітарних організацій спеціалізованих на роботі з ВПО. Ці послуги можуть відрізнятися

в залежності від конкретних потреб та можливостей, доступних у різних регіонах України [12].

Походження терміну "інтеграція" зв'язане з латинським словом "integer", що означає "повний" або "цілий", і відтак перекладається як "возз'єднання" або "заповнення". Це відображає процес розвитку, коли різні частини і елементи об'єднуються в єдине ціле. Процеси інтеграції можуть відбуватися в межах вже сформованої системи, що призводить до її збільшення цілісності і організованості, або при створенні нової системи з раніше непов'язаних елементів. Існують різні типи інтеграції, які проявляються у всіх сферах суспільства, держави та окремих особистостей [15].

Успішна інтеграція внутрішньо переміщених осіб в приймаючих територіальних громадах залежатиме не лише від політики та діяльності місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, але й від ставлення членів громади до таких осіб та встановлення взаєморозуміння між ними.

Відсутність загального уявлення про мир та соціальну поляризацію, що супроводжуються усталеними негативними стереотипами про "іншість", може підірвати розвиток національної єдності та спільної ідентичності на основі загальних цінностей. Це також заважає повноцінній інтеграції внутрішньо переміщених осіб, обмежуючи їх можливості внести позитивні зміни.

Для сприяння подальшій інтеграції внутрішньо переміщених осіб необхідно усунути перешкоди у реалізації їх прав і свобод, забезпечити повний доступ до різних видів послуг, а також створити умови для розвитку їх потенціалу та підвищення спроможності в приймаючих територіальних громадах. Кабінет Міністрів України прийняв Стратегію інтеграції внутрішньо переміщених осіб на 2024 рік, де наголошується на необхідності:

- впровадження системи регулярної оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб;
- створення механізмів переадресації осіб та реагування на їхні потреби;
- вимірювання рівня інтеграції та моніторинг стану внутрішньо переміщених осіб;
- підтримка міжрегіональної співпраці та програм для сприяння соціальній згуртованості;
- створення консультативних механізмів для участі внутрішньо переміщених осіб у процесах місцевого прийняття рішень;
- забезпечення доступу до культурних та розважальних можливостей для всіх внутрішньо переміщених осіб [14].

В сучасній науковій літературі поняттю соціальної інтеграції приділяється незначна увага, вченими не розроблено чітко визначеного поняттєвого апарату. Інтеграція здебільшого розуміється як (від лат *integratio* – з'єднання, оновлення, відновлення) процес і результат (стан) об'єднання в єдине ціле, співіснування раніше розрізнених частин і елементів системи разом, на основі їх взаємодії, залежно від взаємодоповнюваності, в тому числі, як процес гармонізації відносин між різними соціальними групами і результат (стан) їх солідарного співіснування.

Словник Мерріама-Вебстера дає наступне визначення інтеграції: «Інтеграція – це дія або процес, при якому різні групи об'єднуються на рівній основі в єдине суспільство або організацію». Відповідно, «інтегрувати» означає «формувати або поєднувати в єдине ціле». У якості синоніма словник називає слово «об'єднувати», тобто «збиратися разом, щоб сформувати єдине ціле».

Дж. Сарторі під інтеграцією розуміє результат, або процес, або функцію, здійснювану відповідними агентами.

В наукових колах поняття «інтеграції» аналізується не лише з точки зору процесу чи результату (стану) системи, а також функції, яку виконують певні агенти для забезпечення функціонування системи, але й міри 1) в якій члени соціальної групи поділяють схожі норми, цінності, переконання; 2) в якій різні частини соціальної підсистеми в своїй діяльності скоріш доповнюють, ніж суперечать одна одній. Таким чином соціальна інтеграція є характеристикою міри тотожності, сумісності цінностей, цілей, інтересів соціальних груп, якщо така міра є високою, то близькими поняттями, що розкривають зміст «інтеграції», є поняття «довіра», «злагода», «соціальна згуртованість», «солідарність», «партнерство», «комунікація». Отже, соціальна інтеграція може виступати певним критерієм сформованості громадянської свідомості в об'єднаних територіальних громадах, показником досягнення певного рівня довіри між всіма соціальними групами [5].

Інтеграція – це зближення ідентичностей і налагодження спільного використання ресурсів ВПО та місцевими громадами, що їх приймають.

Особливістю інтеграції є одночасне визнання важливості як власної культури мігрантів, так і культури приймаючого суспільства, як необхідність підтримувати унікальність і оригінальність ціннісної системи своєї спільноти, так і важливості встановлювати множинні зв'язки з приймаючим співтовариством і брати участь в його життєдіяльності.

Успіх процесу інтеграції пов'язаний не лише з ВПО, але й з приймаючою громадою, місцевим населенням та органами влади. Інтеграційний процес відбувається переважно на індивідуальному рівні, де ВПО отримують можливість забезпечити свої права на освіту, працевлаштування, житло тощо. Нормативні акти, структура, знання та навички працівників є частиною інституцій та мають вплив на успішність інтеграції ВПО в приймаючих громадах. Політика інтеграції визначається

локальним контекстом: віддаленістю від лінії розмежування, кількістю ВПО, розвиненістю інфраструктури, попереднім досвідом населеного пункту.

Так як інтеграція – це двосторонній процес, який потребує кроків як з боку ВПО, так і з боку влади та приймаючої громади, то і політики, які впроваджуються щодо ВПО насправді є мірилом не тільки того, як легко ВПО здатні будуть інтегруватися, а й того, наскільки громада готова приймати нових членів та бачити їх частиною себе [3].

З вище зазначеного виходить етична дилема пов'язана з соціальною інтеграції ВПО в приймаючу громаду. Україна має кілька законів та нормативних актів, які стосуються прав жінок і ВПО, зокрема: Закон України «Про соціальні послуги», Стратегія інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року. Ці нормативно правові документи передбачають захист та підтримку жінок ВПО, які пережили насильство чи стали внутрішньо переміщеними особами через конфлікт або інші негативні події.

Хоча існують закони, які мають захищати права та потреби жінок ВПО, проте існують численні виклики та суперечності, які заважають їхній ефективній інтеграції, наприклад недостатня доступність житла - жінки ВПО мають проблеми з отриманням житла, що може бути особливо складним для одиноких матерів або жінок з дітьми. Також обмежені можливості зайнятості та професійного розвитку - жінки ВПО мають обмежені можливості для зайнятості та професійного розвитку через дискримінацію на ринку праці та стереотипне мислення місцевого населення.

Однією з основних проблем є недостатність підтримки та ресурсів для забезпечення повноцінної соціальної інтеграції жінок ВПО в українському суспільстві. Вони стикаються з численними викликами, включаючи економічні труднощі, відсутність доступного житла та обмежені можливості зайнятості.

У розв'язанні проблеми соціальної інтеграції жінок ВПО соціальні працівники повинні керуватися такими етичними принципами:

1. Принцип гідності та поваги до людини: Забезпечення поваги до гідності та прав жінок ВПО, уникання будь-якої форми дискримінації.
2. Принцип прозорості: Надання об'єктивної та змістовної інформації про можливості та обмеження підтримки, доступних для жінок ВПО.
3. Принцип справедливості: Забезпечення рівних можливостей та доступу до ресурсів для всіх ВПО, незалежно від їхньої статі соціального статусу, етнічної приналежності або інших характеристик.
4. Принцип конфіденційності: Захист конфіденційності особистої інформації жінок ВПО та їхніх сімей.
5. Принцип компетентності та професійної відповідальності: Надання послуг з врахуванням високого рівня професійної компетентності та етичності, а також відповідальності перед клієнтами та громадою.

Застосування цих принципів може допомогти соціальним працівникам ефективно допомагати жінкам ВПО в їхній соціальній інтеграції та підтримці.

Аналіз теоретичних аспектів соціальної інтеграції ВПО жінок показав, що соціальна інтеграція набуває властивостей засобу або механізму, за допомогою якого Сумська територіальна громада може стати компетентним самоврядним суб'єктом і має активно використовуватися для забезпечення соціальної єдності.

Успіх соціальної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в приймаючих територіальних громадах залежить не лише від політики та роботи, яку впроваджують місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а і від ставлення членів територіальної громади до внутрішньо переміщених осіб та забезпечення взаєморозуміння між внутрішньо переміщеними особами та членами територіальної громади.

1.2. Характеристика жінок ВПО як цільової групи вразливості та можливі ресурси, які мають бути враховані під час роботи з нею

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні - це громадяни, іноземці або особи без громадянства, які мають право на постійне проживання в країні та були змушені залишити своє місце проживання через різні обставини, такі як збройні конфлікти, тимчасова окупація, масове насильство, порушення прав людини або надзвичайні природні або техногенні події. Факт їхнього внутрішнього переміщення підтверджується довідкою про взяття на облік, яка діє безстроково. Кожна дитина, включаючи тих, хто прибув без супроводу батьків або інших законних представників, отримує відповідну довідку. Щоб отримати цю довідку, відповідна особа подає заяву до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення або центру надання адміністративних послуг у місці тимчасового проживання. [11].

Зареєстровані як внутрішньо переміщені особи громадяни пенсійного віку, особи з інвалідністю, діти з інвалідністю та інші особи, які перебувають у складних життєвих обставинах, мають право на отримання соціальних послуг відповідно до чинного законодавства України за фактичним місцем проживання чи перебування.

Соціальний захист малозабезпечених сімей внутрішньо переміщених осіб, в тому числі багатодітних, забезпечується шляхом надання їм допомоги відповідно до Закону України „Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям” (далі – Закон) з урахуванням сукупного доходу та майнового стану сім'ї.

Відповідно до статті 5 Закону розмір державної соціальної допомоги визначається як різниця між прожитковим мінімумом для сім'ї та її середньомісячним сукупним доходом.

Водночас відповідно до пункту 3 Порядку виплати одноразової матеріальної допомоги непрацюючим малозабезпеченим особам, особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2017 № 256 „Деякі питання використання коштів державного бюджету для виконання заходів із соціального захисту дітей, сімей, жінок та інших найбільш вразливих категорій населення” (далі – Порядок № 256), одноразова матеріальна допомога надається непрацюючим малозабезпеченим особам, особам з інвалідністю та дітям з інвалідністю, які отримують пенсію та / або державну соціальну допомогу відповідно до законів України „Про державну соціальну допомогу особам з інвалідністю з дитинства та дітям з інвалідністю” і „Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю”, якщо розмір таких виплат у місяці, що передує місяцю звернення, не перевищує двох прожиткових мінімумів для осіб, які втратили працездатність.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 27.04.2018 № 329 „Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України та визнання такою, що втратила чинність, постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 р. № 1022” спрощено механізм надання внутрішньо переміщеним особам житлової субсидії для відшкодування витрат на оплату житлово-комунальних послуг, придбання скрапленого газу, твердого та рідкого пічного побутового палива.

Зокрема, на сьогодні за рішенням комісій, утворених районними, районними у м. Києві державними адміністраціями, виконавчими органами міських, районних у містах (у разі їх утворення) рад житлова субсидія може призначатися одному з членів домогосподарства, які не зареєстровані в житловому приміщенні (будинку), але фактично проживають у ньому без укладеного договору найму (оренди) житла, якщо вони є внутрішньо переміщеними особами. У такому випадку склад домогосподарства

декларується заявником (внутрішньо переміщеною особою) при зверненні за призначенням житлової субсидії [8].

Відповідно до Керівних принципів щодо внутрішнього переміщення, які у 2018 році прийняла Комісія з прав людини, внутрішньо переміщені особи — це «особи або групи осіб, які були змушені або змушені втекти або покинути свої домівки чи місця постійного проживання, зокрема як внаслідок або з метою уникнення наслідків збройного конфлікту, ситуацій загального насильства, порушень прав людини або природних чи антропогенних катастроф, і які не перетнули міжнародно визнаний кордон».

Люди, змушені тікати або покидати свої домівки, особливо в умовах збройного конфлікту, зазвичай піддаються підвищеній вразливості в низці сфер. Рівень смертності серед переміщених осіб значно вищий, ніж серед загального населення. Вони також піддаються більшому ризику фізичного нападу, сексуального насильства та викрадення, часто позбавлені належного житла, їжі та медичних послуг.

Переважає більшість внутрішньо переміщених осіб – це жінки та діти, які особливо вразливі до порушень їхніх основних прав. Як і всі люди, внутрішньо переміщені особи користуються правами людини, закріпленими в міжнародних документах з прав людини та звичаєвому праві. Крім того, у ситуаціях збройного конфлікту вони мають право на такий же захист, як і інші цивільні особи згідно з міжнародним гуманітарним правом.

Міжнародні керівні принципи внутрішнього переміщення, розроблені в 1998 році, підтверджують і кодифікують існуючі міжнародні норми прав людини та гуманітарного права, що стосуються ВПО, і намагаються прояснити сірі зони та прогалини.

Після переміщення люди зберігають широкий спектр економічних, соціальних, культурних, громадянських і політичних прав, включаючи право

на базову гуманітарну допомогу (наприклад, їжу, ліки, притулок), свободу від фізичного насильства, освіту, пересування та свободу проживання, політичні такі права, як право брати участь у державних справах та економічній діяльності (Принципи 10-23). Переміщені особи також мають право на допомогу з боку компетентних органів у добровільному, гідному та безпечному поверненні, переселенні чи місцевій інтеграції, включаючи допомогу у поверненні втраченого майна та речей. Коли реституція неможлива.

Як важливий елемент суверенітету, саме уряди держав, де знаходяться внутрішньо переміщені особи, несуть основну відповідальність за їх допомогу та захист. Роль міжнародної спільноти є доповнювальною.

На міжнародному рівні жодна агенція чи організація не була визначена глобальним лідером із захисту та допомоги внутрішньо переміщеним особам. Навпаки, усі покликані співпрацювати один з одним, щоб допомогти задовольнити ці потреби відповідно до «підходу співпраці» [10].

У дослідженні підкреслюється важливість зрозуміти унікальні проблеми, з якими стикаються жінки ВПО, та відповідно, необхідність застосування гендерного підходу у стратегіях допомоги та захисту. Оскільки переміщення призводить до зміни структури сім'ї та домогосподарства, а також до переосмислення гендерних ролей, жінки змушені нести додаткове навантаження та стикаються з додатковими ризиками. Недостатність відповідних навичок та незнайомість з новими механізмами подолання життєвих труднощів входять до числа проблем з якими стикаються жінки ВПО.

Оскільки сім'ї ВПО, які очолюються жінками, мають значно менші доходи та обмежений доступ до зовнішніх джерел підтримки, ці жінки стурбовані пошуком засобів для забезпечення життя та забезпечення безпеки своїх родин. Відсутність необхідних документів часто ускладнює можливості

переміщення таких жінок та їхню здатність отримувати право власності на землю, а також ускладнює отримання освіти для їхніх дітей. Жінкам також складно отримати допомогу — деякі з них не мають інформації про існування такої допомоги, або бояться, що відсутність необхідних документів унеможливить її отримання [7].

Проаналізовані потреби та вразливості ВПО дають підстави стверджувати, що ВПО потребують підтримки для інтеграції в приймаючі громади. Особливо це важливо під час збройного конфлікту та економічної кризи, коли кожна родина може потрапити у складні життєві обставини і перетворитися на маргіналізовану групу, виключену з життя громади. Соціальна інтеграція дає можливість ВПО реалізувати свій економічний, соціальний, політичний та культурний потенціал.

1.3. Аналіз результатів вітчизняних та закордонних досліджень на тему соціальної інтеграції ВПО жінок

Аналіз результатів внутрішніх та закордонних досліджень про соціальну інтеграцію жінок ВПО надає важливу інформацію про стан цієї проблеми в різних контекстах.

Мільйони людей в Україні були змушені залишити свої домівки через війну. Частина з них переселилася всередині країни, а інші переїхали за кордон. Деякі особи тимчасово покинули свої місця проживання і пізніше можуть повернутися, а іншим може знадобитися переїзд у майбутньому.

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) зі східних областей складають більше половини (55%) від загальної кількості, з південних областей — 13%. Проте частка ВПО з Києва та північних областей значно зменшилася з часом — станом на 2022 рік вона становить 16% і 12% відповідно.

Повномасштабна війна призвела до того, що майже всі галузі економіки України унеможливили або значно ускладнили свою роботу.

Наприклад, якщо підприємство продовжує функціонувати, а працівник/ця вирішує переїхати в інший регіон через безпекові ризики, він/вона може втратити свій дохід або навіть роботу. Лише невелика частина внутрішньо переміщених осіб може працювати дистанційно. Як результат, ВПО знаходяться у ситуації повної або часткової втрати доходу — або ж загрози його втрати незабаром.

У зв'язку з повномасштабною війною, все більше категорій населення, включаючи внутрішньо переміщених осіб, потребують допомоги. За останні три місяці 2023 року держава кілька разів змінювала політику стосовно грошових виплат, враховуючи потреби та можливості державного бюджету. Програми стають більш адресними, залишаючи ризик того, що деякі особи, які потребують допомоги, можуть залишитися поза їхнім охопленням.

Таким чином, дослідження Cedos показало відсутність ефективних механізмів підтримки та захисту внутрішньо переміщених жінок. Недостатнє фінансування програм соціальної підтримки та недоступність послуг у регіонах переміщення впливають на здатність жінок ВПО до інтеграції [2].

Відповідно до першого звіту Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами станом на 2023 рік основна частина опитаних внутрішньо переміщених осіб не мала у власності житла 76% та проживала в орендованому житлі або у родичів, приймаючих родин. За результатами оцінки фінансового становища понад 90% внутрішньо переміщених осіб зазначали, що сукупного доходу вистачає тільки на харчування, необхідний одяг, взуття та нагальні потреби. Тільки 30,6% внутрішньо переміщених осіб мали повну або часткову зайнятість.

Порівняно з першим періодом, за який проведено моніторинг, кількість внутрішньо переміщених осіб, які живуть в орендованому житлі, становить 60%, а рівень зайнятості серед внутрішньо переміщених осіб - 46%.

Основними умовами успішної інтеграції, що їх наводили внутрішньо переміщені особи, були житло 89%, постійний дохід 80% і зайнятість 48%.

На сьогодні залишається ряд ключових питань щодо інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення, зокрема за відсутності уніфікованої системи оцінки державою рівня їх інтеграції, які потребують комплексного системного підходу до реалізації державної політики в цій сфері, що ґрунтується на злагоджених діях усіх відповідальних органів державної влади [13].

За даними проведених досліджень протягом останніх чотирьох років можна стверджувати, що ВПО відчувають складнощі в інтеграції на нових місцях проживання. Хоча бракує даних, збирати які рекомендує Організація економічного співробітництва та розвитку, через те, що єдиний реєстр ВПО досі не запущено, проведені дослідження показують брак доступу ВПО до базових прав, Комплексне соціологічне дослідження в рамках програми «Експертна підтримка реалізації Проекту «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» (КМІС 2018)). Отримані дані свідчать, що ВПО все краще інтегруються на новому місці, змогли працевлаштуватися, орендувати житло, отримують освітні та медичні послуги, хоч і в меншій мірі, порівняно з місцевими мешканцями. Проте вони залишаються здебільшого не залученими до прийняття рішень в громадах, де мешкають, для реалізації своїх базових прав змушені долати адміністративні перепони, покладаються більше на себе і на гуманітарні організації, ніж на державу.

ВПО потребують підтримки для інтеграції в приймаючі громади. Особливо це важливо під час збройного конфлікту та економічної кризи, коли зростає рівень нетерпимості, і приїжджі стають ”першими винними”, перетворюються на маргіналізовану групу, виключену з життя громади, яка є подразником та причиною збільшення соціальної напруги. Інтеграція ж дає

їм можливість реалізувати свій економічний, соціальний, політичний та культурний потенціал.

Успішність цього процесу залежить не тільки від ВПО, а й від приймаючої громади, а це місцеві мешканці, влада та громадянське суспільство. Процес інтеграції відбувається здебільшого на індивідуальному рівні, де ВПО отримують можливість забезпечити свої права на освіту, працевлаштування, житло. Саме інституції, як наприклад освітні заклади або управління соціального захисту забезпечують правила гри. Нормативні акти, структура, знання та навички працівників є частиною цих інституцій та впливають на успішність інтеграції ВПО в приймаючі громади. Політика інтеграції визначається локальним контекстом: віддаленістю від лінії розмежування, кількістю ВПО, розвиненістю інфраструктури, попереднім досвідом міста.

Так як інтеграція це двосторонній процес, який потребує кроків як з боку ВПО, так і з боку влади та приймаючої громади, то і політики, які впроваджуються щодо ВПО, насправді є мірилом не тільки того, як легко ВПО здатні будуть інтегруватися, а й того наскільки громада готова приймати мігрантів та бачити їх частиною себе.

Згідно з дослідженнями Міжнародної організації з міграції стоном на 2023 рік, лише близько половини ВПО вважають себе інтегрованими в місцеві громади.

Доступ до ринку праці ВПО гірший, ніж у решти населення України. Одна з причин цього – вагома роль неформальних зв'язків під час пошуку роботи, для розвитку яких у новому місті потрібен час.

Що стосується проживання у власних будинках чи квартирах та в орендованих, то поведінка ВПО та решти населення кардинально відрізняється. Ці відмінності виникають через те, що велика частка житла в

Україні є приватною власністю, і люди живуть переважно у власному будинку чи квартирі, а не в орендованій.

У загальному розумінні Міжнародна організація з міграції визначає інтеграцію як взаємну адаптацію між приймаючою спільнотою та ВП як окремими особами, так і групою. Щоб оцінити процес інтеграції, дослідники аналізують, чи стає поведінка ВПО більш схожою на поведінку місцевого населення в різних сферах: знання мови, заробітна плата, ймовірність знайти роботу, користування соціальними пільгами, власність на будинок чи оренда житла. будинок, як часто вони спілкуються з сусідами, участь у виборчому процесі. Існує багато досліджень у країнах з достовірною статистичною інформацією (Канада, США, країни ЄС), які показують, що для інтеграції у місцеві громади потрібно 5-10 років, залежно від країни [4].

У глобальному контексті, дослідження в інших країнах також підтверджують соціальну вразливість внутрішньо переміщених жінок. Наприклад, аналіз у Колумбії показав, що вони стикаються з дискримінацією та насильством, а також мають обмежений доступ до освіти та медичної допомоги, що змусило деяких сільських жінок Колумбії переїхати до міських районів, де вони знаходять роботу.

Аналіз кількісних даних із країн, що мають досвід внутрішнього переміщення, підтверджує, що конфлікт стимулює жінок активніше включатися на ринок праці через зміни в структурі сімей. З економічних міркувань, жінки шукають та приймають участь у будь-яких доступних можливостях заробітку, щоб забезпечити основні потреби своєї сім'ї. Наприклад, у Грузії жінки, які були переміщені наприкінці 1990-х років, активно займалися торгівлею та сільським господарством, ставши основними джерелами доходу у 70% сімей.

У багатьох випадках ці зміни мають позитивний вплив: жінки, які працюють та вносять значний вклад у своє домогосподарство, відчують

свою економічну роль, мають більшу впевненість у собі, підвищують свою самостійність і важливість свого голосу в родині та громаді. Проте, економічну та соціальну вразливість сімей, очолюваних жінками, часто сприймають як норму, хоча дані свідчать про різноманітність таких сімей і важливість уточнення термінів "домогосподарство" та "голова сім'ї", що породжує значні концептуальні питання.

Загальні результати цих досліджень підкреслюють необхідність розробки та впровадження політик та програм, спрямованих на соціальну інтеграцію внутрішньо переміщених жінок. Ці підходи повинні бути комплексними і включати захист їхніх прав, покращення доступу до освіти та роботи, а також підвищення доступу до медичних та соціальних послуг.

Додаткові дослідження також є важливими для кращого розуміння причин та наслідків соціальної вразливості внутрішньо переміщених жінок і розробки ефективних стратегій допомоги та підтримки [9].

Покращення соціалізації внутрішньо переміщених жінок - це складне завдання, яке вимагає комплексного підходу. Аналіз тренінгової технології для цієї групи може базуватися на таких аспектах.

Травматичні наслідки та психосоціальна підтримка. Такі дослідження в галузі психології травми та психосоціальної підтримки можуть надати уявлення про те, які види тренінгів можуть допомогти внутрішньо переміщеним жінкам краще адаптуватися до нових умов та подолати психологічні труднощі.

Навички самостійності та ресурсне спрямування. Ці тренінги, спрямовані на розвиток навичок самостійності, вміння вирішувати проблеми та ефективно використовувати наявні ресурси, можуть бути корисними для внутрішньо переміщених жінок у процесі адаптації.

Сприйняття власної ідентичності та самопізнання. Ці тренінги, спрямовані на розвиток самопізнання та позитивного сприйняття власної ідентичності, можуть допомогти внутрішньо переміщеним жінкам знайти себе в новому середовищі та побудувати нову життєву стратегію.

Навички міжособистісної взаємодії та комунікації. Тренінги з розвитку навичок міжособистісної взаємодії та комунікації можуть допомогти внутрішньо переміщеним жінкам побудувати підтримуючі відносини з оточуючими та ефективно взаємодіяти з громадськістю.

Навчання щодо правових питань та захисту прав, оскільки, враховуючи часті випадки порушення прав внутрішньо переміщених осіб, тренінги з правових питань та захисту прав можуть допомогти жінкам зберегти свої права та забезпечити собі захист в складних ситуаціях.

Ці аспекти можуть стати основою для розробки та впровадження тренінгових програм з метою покращення соціалізації внутрішньо переміщених жінок. Такі програми повинні бути адаптовані до конкретних потреб та умов цільової аудиторії.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ I

За результатами наявних досліджень можна зробити висновок, що жінки ВПО стикаються з численними викликами і перешкодами у процесі інтеграції до нового середовища. Важливо розглядати їхні потреби у доступі до житла, робочих місць, освіти та медичних послуг, які допоможуть їм успішно інтегруватися у суспільство. Ефективна підтримка у соціальній інтеграції можуть сприяти покращенню якості життя внутрішньо переміщених жінок.

Адже соціальна інтеграція це процес включення в нове середовище або громаду, шляхом працевлаштування, розвитку особистісних та соціальних навичок. Важливо використовувати наявні ресурси такі як, тренінгові

технології з розвитку комунікаційних навичок можуть допомогти ВПО відчувати себе впевненіше у своїх здібностях та приймати стратегічні рішення.

РОЗДІЛ II. Практичні аспекти застосування тренінгової технології для соціальної інтеграції ВПО

2.1. Процес реалізації тренінгової технології для соціальної інтеграції жінок ВПО Сумської громади

Процес реалізації тренінгової технології для соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок в Сумській громаді може бути ефективним інструментом для підтримки цієї вразливої групи населення.

Перед розробкою тренінгової програми важливо провести аналіз потреб цільової аудиторії. Це може включати вивчення їхніх основних проблем, потреб та бар'єрів у соціальній інтеграції.

Важливо залучити жінок ВПО, представників громадськості, місцеві органи влади та інші зацікавлені сторони до процесу розробки тренінгової програми. Їхні ідеї, досвід та експертиза можуть бути корисними для створення ефективної програми.

Враховуючи результати аналізу потреб, можна визначити основні тематичні напрямки для тренінгів. Це може включати такі теми, як навички пошуку роботи, підприємництво, особистий розвиток, здоров'я та самопідтримка.

На основі визначених тематичних напрямків нами розроблено матеріали для тренінгів. Це включало презентації, інтерактивні вправи, групові дискусії та інші методи, спрямовані на активне залучення учасниць.

Організація тренінгової сесії для жінок ВПО, де вони зможуть отримати нові знання, навички та ресурси для соціальної інтеграції. Було важливо створити комфортну та підтримуючу атмосферу для учасників.

Після завершення тренінгів була проведена оцінка ефективності тренінгової технології. Зібрані відгуки учасників, оцінка їхніх змін в знаннях та навичках, а також можливість подальшого покращення тренінгової технології.

Підтримка після тренінгів учасниць, наприклад, шляхом консультування або мережі підтримки, щоб допомогти їм застосувати отримані знання та навички у практичному житті.

Розробка і впровадження тренінгової технології для соціальної інтеграції жінок ВПО може сприяти їхньому саморозвитку та покращенню якості їхнього життя в нових умовах.

У рамках проєкту «Нова оселя» ми розробили тренінгову технологію для соціальної інтеграції та підтримки жінок ВПО у Сумській громаді. Ця тренінгова технологія є ініціативою, спрямованою на забезпечення повноцінного включення внутрішньо переміщених жінок, які стикаються з проблемами соціальної ізоляції та вимушеного переселення, у Сумську громаду.

ПРОГРАМА ТРЕНІНГОВОГО ЗАНЯТТЯ

№	Вид діяльності	Мета	Час
1	Вправа на знайомство	Знайомство учасників з тренером та підготовка до тренінгового заняття.	10 хвилин
2	Інформаційне повідомлення та його ефективність	Надання інформації про сутність спілкування, його функції та чинники, що впливають на його ефективність.	25 хвилин
3	Інформаційне повідомлення "Засоби активного слухання"	Практика навичок активного слухання та партнерської взаємодії.	15 хвилин

4	Вправа “Рахуємо по колу”	Розвиток навичок порозуміння та співпраці.	15 хвилини
5	Вправа “Що означає “толерантність”	Надання інформації про сутність поняття «толерантність».	20 хвилин
6	Вправа “Спілкування без слів”	Сприяння розвитку здатності розуміти невербальні прояви почуттів інших і відповідати на них адекватно.	25 хвилин
7	Підведення підсумків тренінгу, аналіз очікувань та їх виправдання.	Підсумки тренінгу: обговорення відчуттів учасників та оцінка досягнення очікуваних результатів, озвучених на початку тренінгу.	10 хвилин
	Загальний час		120 хвилини

Обладнання: коробка з кришкою, у якій міститься бджі, маркери, папір, робочі картки.

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Вправа на знайомство

Вправа “Ім’я”

Мета: ознайомлення учасників з тренером та налаштування на тренінгове заняття.

Хід вправи: Учасники по черзі називають свої імена та прикметники, що починаються на ту ж літеру, які їх характеризують. Перший учасник називає своє ім’я та прикметник (наприклад, Сергій – серйозний). Наступний учасник повторює ім’я та прикметник першого, додаючи своє ім’я і прикметник. Третій учасник повторює імена та прикметники попередніх двох і додає свої. Таким чином, гра продовжується за принципом снігового кому.

2. Вправа Інформаційне повідомлення “Спілкування та його ефективність”

Мета: Надати учасникам розуміння сутності спілкування, його функцій та чинників, що впливають на його ефективність.

Вступ: Спілкування – це поєднання процесів обміну інформацією, взаємодії та взаємного сприйняття людей.

Функції спілкування (мозковий штурм):

- Обмін інформацією, необхідною для взаємодії.
- Об'єднання людей.
- Передача емоцій і переживань.
- Інструмент передачі досвіду від покоління до покоління.

Спілкування може бути безпосереднім і опосередкованим. В останній час зростає роль технічного спілкування (телефон, телебачення, Інтернет-чати), що має свої можливості та обмеження.

Успішність спілкування (робота у групах): Учасники в міні-групах визначають на аркушах фактори, які, на їхню думку, впливають на ефективність спілкування. Після 10 хвилин роботи групи презентують свої напрацювання.

Фактори, що впливають на ефективність спілкування:

- Щира зацікавленість до партнера.
- Уміння уважно слухати та задавати уточнюючі питання.
- Сприйняття не тільки слів, але й емоцій та переживань партнера (введення поняття «емпатія»).
- Уміння розуміти значення не лише слів, але й жестів, виразів обличчя тощо.
- Врахування ситуації, в якій відбувається спілкування.
- Розбірливе і грамотне мовлення.
- Зворотний зв'язок у спілкуванні. Діалог ефективніший за монолог.

Завдання: Описана вправа дозволить на практиці продемонструвати фактори, що впливають на ефективність спілкування.

3. Вправа Інформаційне повідомлення “Засоби активного слухання”

Мета: Тренування навичок активного слухання та партнерської взаємодії.

Хід вправи: Активне слухання - це не просто мовчання, це активна діяльність, яка починається з бажання почути і інтересу до співрозмовника. Реакція людини на повідомлення залежить від її моральності та культури. Існує кілька рівнів активного слухання:

1. Перший рівень - найпростіший. Слухач вставляє у монолог співрозмовника слова “ага”, “так” або повторює почуте, що свідчить про увагу до співрозмовника.
2. Другий рівень - слухач не просто повторює, а й підсумовує почуте, що допомагає уникнути непорозумінь. Відомі прийоми цього рівня - перефразування та підсумування.
 - Перефразування: переказуємо почуте своїми словами. Наприклад: “Якщо я правильно тебе зрозумів, то...”.
 - Пояснення: ставимо уточнюючі запитання для отримання більшої інформації.
3. Третій рівень - розвиток ідей співрозмовника після їх належної оцінки. Прийом належної оцінки демонструє, що думка співрозмовника важлива. Наприклад: “Я ціную твоє бажання вирішити проблему”; “Радий, що ти так серйозно підійшов до цієї справи”; “Дякую за твої зусилля”.

Після інформаційного повідомлення варто зробити висновок: ефективність спілкування залежить від багатьох чинників і включає всі елементи комунікації: відправника, одержувача інформації та середовище.

Демонстрація:

Слайд “Секрети ефективного спілкування”:

- Говори так, щоб тебе почули.
- Слухай так, щоб зрозуміти суть.
- Створюй умови, що сприяють комунікації.

4. Вправа “Рахуємо по колу”

Мета: Розвиток навичок взаєморозуміння та партнерської взаємодії.

Хід вправи: Учасники повинні по черзі порахувати від 1 до 20 (або до кількості учасників) без попередніх домовленостей.

5. Вправа “Що означає “толерантність”

Мета: Надати учасникам розуміння сутності поняття «толерантність».

Хід вправи:

1. Учасники об’єднуються в пари та обговорюють поняття “толерантність”, підбираючи синоніми та формулюючи власні визначення.
2. Пари об’єднуються по дві, утворюючи міні-групи. Вони представляють свої напрацювання та спільно створюють єдине визначення поняття “толерантність”.
3. Групи презентують свої визначення.
4. Тренер коментує напрацювання груп, представляє наукове визначення поняття та проводить міні-лекцію.

Наукове визначення: Толерантність – це повага та визнання рівності, відмова від домінування та примусу, визнання права інших на власні думки та погляди. Вона передбачає прийняття інших такими, якими вони є, та взаємодію на основі згоди.

Додаткові аспекти:

- Толерантність та інтолерантність.
- Розуміння толерантності різними народами світу.

Запитання для обговорення:

- Чи часто ми замислюємося про толерантність, аналізуючи свої вчинки та вчинки інших? Чи більше обговорюємо свої вчинки або інших?
- Як стати більш толерантними?
- Що допомагає розвивати толерантність?
- Як поняття толерантності пов'язане з попередньою вправою?

6. Вправа “Спілкування без слів”

Мета: Розвинути здатність розуміти невербальні прояви почуттів інших людей та адекватно реагувати на них.

Хід вправи:

1. Учасники об'єднуються в трійки. Кожна група отримує ситуації та завдання: для кожної ситуації описати два різних почуття, які можуть бути виражені за допомогою невербальних засобів.
2. На наступному етапі трійки порівнюють свої відповіді з іншими міні-групами.

3. Обговорення триває доти, доки всі учасники не погодяться з відповідями інших груп.

Запитання для обговорення:

- Яка основна думка виникла у вас під час виконання вправи?
- Що нового ви дізналися?
- Чи траплялися вам подібні ситуації в реальному житті, і як ви реагували?
- Чи бувають випадки, коли невербальні засоби ефективніші за вербальні?

Приклади ситуацій:

1. На вечірці Олена весь час розмовляла і сміялась, а потім раптово замовкла і не сказала ні слова до кінця вечора. Які два почуття могли викликати таку поведінку?
2. Ольга, нічого не сказавши, раптом змінила тему розмови з подружкою. Які два почуття могли спонукати її на це?
3. Що б Катя не говорила чи не робила, вона уважно спостерігала за реакцією та виразом обличчя лідера групи. Які два різні почуття могли змусити Катю так уважно дивитися на нього?
4. Під час групової дискусії Андрій все більше нервував. Раптом він підвівся і вийшов з кімнати. Які два почуття могли змусити його так вчинити?
5. Петро активно описував найважливіший момент бійки зі своїм товаришем, коли раптом Олег почав голосно сміятись. Опишіть два різні почуття, які могли викликати таку реакцію у Олега.

7. Підведення підсумків тренінгу, аналіз очікувань та їх виправдання.

Мета: Огляд результатів тренінгу, висловлення учасниками своїх вражень і оцінка досягнення відповідно до поставлених на початку тренінгу очікувань [1].

Група внутрішньо переміщених жінок, яка часто стикається з дискримінацією та нерівністю, має низький рівень мотивації до соціальної інтеграції. Тренінг був спрямований на підвищення мотивації, що сприятиме їхній інтеграції в громаду. Мета полягала у виявленні потреб та проблем цих жінок та просуванні рівноправ'я, рівності та інклюзивності. З урахуванням важливості цього питання, тренінг має потенціал позитивно вплинути на життя мешканців Сумської громади.

В реалізації тренінгової технології були такі заходи: зустріч координаційної команди, розробка тренінгу, створення вхідної та вихідної тренінгової анкети. Далі ми працювали над залученням учасниць до тренінгу, плануванням тренінгу, затвердженням дати, реалізацією тренінгу, укладанням звітності за результатами проведеного тренінгу.

Початковим кроком в реалізації тренінгової технології було погодження плану, який включав мету, завдання, цілі, заходи та бюджет. Наступним етапом стало напрацювання матеріалів для тренінгу, включаючи пошук вправ та їх затвердження та тестування разом з психологом. Також була розроблена та затверджена роздаткова документація, а також складено реєстраційний список учасників та спікерів, а також протестувано вхідні та вихідні анкети.

Наступним етапом було визначення остаточної дати тренінгу, пошук, оренда та оформлення приміщення для тренінгу, а також закупівля канцелярських товарів для використання. Проведення тренувального тренінгу разом зі спікерами, аналіз та коригування, також були проведені.

Нарешті, тренінг було реалізовано за участю 10 учасниць, які були запрошені через групу для ВПО. Жінки, які були запрошені, були ознайомлені з заходами та можливостями, які вони отримали за участь у тренінгу. Змін у процесі тренінгу не відбулося.

Результати тренінгу включають підвищення рівня соціальної інтеграції жінок ВПО та їх освіченості з цієї теми. Тренінг з підвищення соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок має велике значення та може значно вплинути на їхнє життя та включення у суспільство. Для оцінки впливу такого тренінгу було використано ряд індикаторів, що відображають ключові аспекти його успішності.

Трудова зайнятість: після тренінгу значно зросла кількість працевлаштованих серед цільової групи, з десяти учасниць тренінгу три знайшли роботу.

Освіта та навчання: одна з учасниць після участі у тренінгу почала навчатися на курсах, що свідчить про підвищення освітнього рівня в цільовій групі.

Самостійність та емансипація: спостерігалось збільшення самооцінки та самостійності серед внутрішньо переміщених жінок. Учасниці тренінгу відчули поліпшення свого соціального статусу та більшу можливість контролювати своє життя.

Участь у громадському житті: жінки стали активнішими учасницями громадського життя, заснувавши групу в соціальній мережі для взаємної підтримки та спілкування з іншими, які знаходяться у подібній ситуації.

Фізичне та психічне здоров'я: учасниці тренінгу відчули поліпшення свого фізичного та психічного здоров'я, а також зменшення рівня стресу та психічних труднощів.

Забезпечення житлом та безпекою: завдяки знанням та обізнаності ризик насильства та небезпеки для учасниць тренінгу зменшилися.

Інтеграція в робоче середовище: учасниці, які вже були працевлаштовані, відчували меншу стигматизацію та обмеження, пов'язані з їхнім статусом.

Зворотний зв'язок та участь: задоволеність учасниць тренінгу його реалізацією була високою, що підтверджується їхньою активною участю у процесі тренінгу та подальших незалежних діях.

Результати застосування тренінгової технології з метою соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок можуть бути дуже різноманітними. Учасниці тренінгів можуть здобути нові знання та навички у різних сферах, таких як пошук роботи, підприємництво, фінансова грамотність, особистий розвиток та інші, що допоможе їм легше і швидше інтегруватися в нове середовище.

Участь у тренінгах може сприяти збільшенню самооцінки та відчуття впевненості у собі серед жінок ВПО. Це може бути особливо важливо для тих, хто відчуває себе вразливими чи відчуженими.

Учасниці тренінгів можуть побудувати нові соціальні зв'язки та мережі підтримки з іншими жінками ВПО або представниками громадськості, що сприяє їхній соціальній інтеграції.

Тренінгові сесії можуть сприяти розвитку емпатії та співпраці між учасницями, що може сприяти покращенню взаєморозуміння та взаємодопомоги.

Тренінги можуть включати інформацію та практичні поради щодо самопідтримки та здоров'я, що допоможе учасницям зберегти фізичне та психічне здоров'я у складних умовах.

2.2. Аналіз ефективності тренінгової технології з метою соціальної інтеграції жінок ВПО

Тренінги для ВПО спрямовані на допомогу в адаптації до нового дому та підтримки зв'язків із рідною культурною спільнотою. Сюди відносять освітні тренінги – формування умінь та навичок, зокрема мовних, необхідних для життя в громаді; культуро-орієнтовані тренінги, де ВПО вчаться розуміти свою власну культуру у контексті тієї, де вони нині живуть; тренінги працевлаштування та юридичні тренінги спрямовані на набуття ВПО максимальної фінансової незалежності, а отже й успішної адаптації та інтеграції [6].

Переваги ефективності тренінгової технології з метою соціальної інтеграції ВПО:

Набуття навичок і знань: Тренінги дозволяють ВПО отримати необхідні знання і навички для успішної інтеграції в новому оточенні, включаючи мовні навички, розуміння місцевої культури та правові знання.

Підтримка соціальної інтеграції: Тренінгові програми можуть створити платформу для спілкування та взаємодії між ВПО та місцевими жителями, що сприяє їх соціальній інтеграції.

Підвищення самооцінки: Участь у тренінгах дозволяє ВПО відчувати себе корисними та важливими у новому оточенні, що може підвищити їхню самооцінку та самоповагу.

Створення мережі підтримки: Тренінгові групи можуть стати місцем формування нових соціальних зв'язків і створення мережі підтримки, що допоможе ВПО адаптуватися до нового оточення.

Потенційні ризики тренінгової технології з метою соціальної інтеграції ВПО:

Можливість дискримінації: Тренінгові програми можуть виявитися недостатньо чутливими до потреб та особливостей ВПО, що може спричинити дискримінацію або викликати негативні відчуття серед учасників.

Обмежений доступ: Не всі ВПО можуть мати доступ до тренінгових програм через фінансові обмеження, географічну віддаленість або інші обставини, що обмежує їхню можливість соціальної інтеграції через цей метод.

Недостатня ефективність: Тренінги можуть бути неефективними, якщо не враховуються конкретні потреби та контекст ВПО, або якщо вони не відповідають їхнім культурним чи мовним особливостям.

Відсутність післятренінгової підтримки: Часто після завершення тренінгових програм ВПО можуть залишитися без підтримки та можливості застосувати набуті знання та навички у реальному житті, що може знизити їхню ефективність.

Мінімізація потенційних ризиків тренінгової технології для соціальної інтеграції вразливих груп, таких як внутрішньо переміщені особи, важлива для забезпечення успішності програми. Кілька стратегій, які можуть допомогти зменшити ці ризики:

Адаптація до потреб цільової аудиторії: перед розробкою і реалізацією тренінгової програми провести дослідження для з'ясування конкретних потреб та викликів, з якими зіштовхуються ВПО. Надати пріоритет навичкам та знанням, які дійсно важливі для їхньої соціальної інтеграції.

Врахування культурних особливостей: врахувати різноманіття культур, традицій та мов, якими користуються ВПО. Забезпечити, щоб тренінгова програма була чутливою до культурних різниць та враховувала їх в процесі навчання.

Забезпечення доступності: подбати про доступність тренінгових матеріалів та місць проведення для всіх учасників, включаючи людей з інвалідністю або обмеженими можливостями.

Партнерство з місцевими організаціями та установами: залучати до співпраці місцеві неприбуткові організації та установи, які вже працюють з ВПО. Це допоможе забезпечити доступ до ресурсів та експертизи з питань соціальної інтеграції.

Моніторинг та оцінка: проводити систематичний моніторинг та оцінку ефективності тренінгової програми з регулярними звітами про прогрес. Це дозволить вчасно виявляти будь-які проблеми та коригувати програму за необхідності.

Залучення учасників до процесу: Забезпечити участь ВПО у плануванні та реалізації тренінгової програми. Це збільшить їхню власну відповідальність та зацікавленість у успіху програми.

Здійснення цих стратегій допоможе зменшити ризики і забезпечить більший успіх тренінгової технології для соціальної інтеграції ВПО.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ II

Цей аналіз демонструє, що проведений тренінг був успішним в досягненні своїх цілей щодо соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок в Сумській громаді через надання їм не лише практичних навичок, а й підтримки та відчуття громадської приналежності.

Як результат тренінгів, жінки ВПО можуть бути більш схильні до участі в громадському житті, активно долучатися до місцевих ініціатив та проектів, що сприяє їхній соціальній інтеграції та підвищенню їхнього соціального статусу у новій громаді.

Висновок

Відповідно до мети і завдань, сформованих у роботі, були зроблені такі висновки.

Здійснено аналітичний огляд нормативно-правових документів і визначено поняття соціальної інтеграції – це процес включення ВПО у нове соціальне середовище після того, як вони були вимушені залишити свої домівки через небезпечні умови, такий процес може включати адаптацію, створення нових соціальних зв'язків, працевлаштування, подолання дискримінації. Соціальна інтеграція є важливим аспектом соціальної політики, спрямованої на забезпечення рівних можливостей та умов для всіх громадян, незалежно від їхніх соціальних, економічних, етнічних та інших характеристик. Закон України "Про соціальні послуги" визначає основні засади надання соціальних послуг, що сприяють інтеграції вразливих груп населення у суспільство. Це включає і соціальну допомогу для осіб ВПО та інших категорій громадян.

Охарактеризовано жінок ВПО як цільову групу, внутрішньо переміщені жінки є однією з найбільш вразливих груп населення, яка

потребує особливої уваги та підтримки. Вони стикнулися з різними викликами та перешкодами внаслідок війни в Україні, втрата своєї домівки та пошук притулка, втрата джерела доходу, відчуження в новому середовищі та проблеми з налагодженням нових соціальних зв'язків. Такі ресурси як психологічна та соціальна підтримка, створення мережі підтримки та спільнот, де вони можуть обмінюватися досвідом та підтримувати одна одну в складних життєвих ситуаціях, підтримка їх у соціальній інтеграції є важливими аспектами які можна провадити через тренінгову технологію в громадах де зареєстровані жінки ВПО.

Проаналізовано за науково-методичними джерелами тренінгову технологію, що може бути застосовано для покращання соціалізації жінок ВПО, тренінгова технологія була направлена на зміцненні самооцінки, впевненості в собі, підвищенні навичок соціальної взаємодії та розвитку навичок самовираження та прийняття рішень. Було виявлено що проведення тренінгів з психосоціальної підтримки для внутрішньо переміщених жінок сприяє розвитку самопідтримки, розумінні власних емоцій та покращенні міжособистісних відносин, а також важливість гендерного підходу у проведенні тренінгів для внутрішньо переміщених жінок спрямованих на зміцнення позитивного ставлення до власного гендеру та покращення соціальних навичок.

Проаналізована власна практика впливу тренінгової технології на соціальну інтеграцію жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади це демонструє, що проведений тренінг був успішним в досягненні своїх цілей щодо соціальної інтеграції внутрішньо переміщених жінок в Сумській громаді через надання їм не лише практичних навичок, а й підтримки та відчуття громадської приналежності. При проведенні тренінгової технології були враховані особливості та потреби цільової аудиторії жінок ВПО, включені елементи психологічної підтримки, тренінгові вправи на впевненість в собі, що сприятиме їхній самореалізації та успішній інтеграції у

суспільство. На початку тренінгу була проведена вправа на знайомство, через яку було створено сприятливу атмосферу для взаємодії та взаємопідтримки між учасницями тренінгу, що сприяє формуванню позитивних міжособистісних відносин.

Розроблення цієї тренінгової технології може стати основою для впровадження подальших тренінгових програм спрямованих на покращення соціальної інтеграції жінок ВПО в умовах Сумської територіальної громади, а систематичний моніторинг та оцінка тренінгової технології з метою виявлення результатів ефективності та корегування тренінгової технології у разі необхідності, може слугувати темою для подальшого дослідження.

Рекомендації суб'єктам державної влади та місцевого самоврядування Сумської громади

1. Моніторинг та виявлення наявних потреб ВПО та їх задоволення, тобто забезпечення базових потреб для осіб ВПО, продукти харчування, питна вода, місце проживання, безпека, адже без задоволення базових потреб особи ВПО не зможуть перейти до наступного кроку, успішної соціальної інтеграції в приймаючу громаду.
2. Розроблення стратегій відновлення та розвитку територіальних громад в умовах воєнного стану має передбачати планування із широким залученням ВПО жінок, що перебувають у вразливій ситуації і потребують соціальної інтеграції. Сприяти залученню жінок ВПО у культурні та освітні заходи, організацію курсів та майстер-класів з різних сфер у громаді.
3. Створення консультативно-дорадчих органів, що включають вразливі групи населення, зокрема – ВПО, буде зміцнювати соціальну довіру між владою та жителями громади шляхом посилення впливовості громадян/-ок у процесі прийняття рішень, а також буде сприяти успішній інтеграції ВПО. Це також забезпечить можливість для активної участі жінок ВПО у

громадському житті, наприклад, через створення жіночих громадських організацій або рад.

Список використаних джерел

1. Абрамов Л., Остополець І., Абрамова О., Кібко І. Гайд тренінгу з психосоціальної підтримки для жителів громад, у тому числі ВПО [Електронний ресурс] / Абрамов Л., Остополець І., Абрамова О., Кібко І. // Кропивницький: Інститут соціокультурного менеджменту. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://iscm.org.ua/wp-content/uploads/2023/08/Gajd_trenihu_z_psykhosotsialnoi_pidtrymky_dlia_zhyteliv_hromad_v_tomu_chysli_VPO_ISCM_GIZ-4.pdf.
2. Вимушена міграція і війна в Україні (24 березня – 10 червня 2022) | Cedos. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vymushena-migracziya-i-vijna-v-ukrayini-24-bereznnya-10-cheravnnya-2022/>
3. Воропай О. В. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб: імплементація міжнародного досвіду в Україні [Електронний ресурс] / Воропай О. В.. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.academia.edu/>
4. Індекс інтеграції внутрішньо переміщених осіб | Cedos. *Cedos*. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpo-integration-index/>

5. Курносенко Л. Соціальна інтеграція об'єднаних територіальних громад в умовах децентралізації: теоретичні підходи [Електронний ресурс] / Лариса Курносенко // Актуальні проблеми державного управління. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/185424>.
6. Лукомська С.О З. В. Сучасні тренінгові технології розвитку особистості в освіті. URL: https://lib.iitta.gov.ua/731898/1/Зливков_Лукомська_тренінг%20в%20освіті.pdf.
7. Методичний посібник з оцінювання потреб ВПО у громадах [Електронний ресурс] // Харківський інститут соціальних досліджень. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/manual-needs-assessment-idps/16809f43da>.
8. Міністерство соціальної політики України. Внутрішньо переміщені особи - Міністерство соціальної політики України. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Vnutrishno-peremishcheni-osobi.html>
9. Олена Уварова, Марія Ясеновська. Гендерний вимір внутрішнього переміщення: світовий досвід і ситуація в Україні [Електронний ресурс] / Олена Уварова, Марія Ясеновська // Харків. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/pub-alter-gender-vimir/16809f2b03>.
10. Про внутрішньо переміщених осіб Спеціальний доповідач з прав людини внутрішньо переміщених осіб [Електронний ресурс] // United Nations Human Rights Office of the High Commissioner – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ohchr.org/en/special-procedures/sr-internally-displaced-persons/about-internally-displaced-persons>.

11. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>.
12. Про соціальні послуги: Закон України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267119?find=1&text=соціальна+інтеграція#w1_1
13. Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2021-p#Text>
14. Про схвалення Стратегії інтеграції внутрішньо переміщених осіб та впровадження середньострокових рішень щодо внутрішнього переміщення на період до 2024 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2021 р. № 1364-р Київ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1364-2021-%D1%80#Text>
15. Хаустова М. Г. Правова інтеграція: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / Марина Геннадіївна Хаустова // Вісник Національної академії правових наук України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/%D0%92%D0%B5%D1%81%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%BA_1_2018-192-203.pdf.

